

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2014» атты
IX халықаралық ғылыми конференциясы

IX Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2014»

The IX International Scientific Conference for
students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION-2014»

2014 жыл 11 сәуір
11 апреля 2014 года
April 11, 2014

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2014»
атты IX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
IX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2014»**

**PROCEEDINGS
of the IX International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2014»**

2014 жыл 11 сәуір

Астана

УДК 001(063)
ББК 72
Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2014» атты студенттер мен жас ғалымдардың IX Халықаралық ғылыми конференциясы = IX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2014» = The IX International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2014».
– Астана: <http://www.eni.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2014. – 5831 стр.
(қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-610-4

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001(063)
ББК 72

ISBN 978-9965-31-610-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық
университеті, 2014

Практика зарубежных стран показывает, что только знания не могут стать основой устойчивого развития общества. Необходимо научить студентов чувствовать красоту природы и боль при виде её гибели.

Знания, которые не прошли через эмоции, чувства, не перейдут в навыки, не станут нормой поведения, частью мировоззрения и сознания. Поэтому необходимо использовать разнообразные формы, методы, приемы, средства в своей работе, которые, воздействуя на эмоциональную и чувственную сферы личности, способствуют формированию экологического сознания. Одной из такой форм работы является метод игры, а также тренингов. Экологический театр также является одной из многочисленных форм игры. Только учащиеся теперь уже используют элементы игры на сцене, создавая новые образы в постановках. Театр – это ещё одно средство выражения себя, как участника игры на сцене. Он является одним из проводников в мир экологии, позволяет взглянуть на мир по-другому.

В заключение хочется еще раз подчеркнуть, что экологический театр – это новое направление работы в вузах. А это значит, что для студентов открываются новые возможности творческого поиска, результатом которого становятся не только новые постановки, но, прежде всего, новые знания о нашем общем доме, в котором мы живём, о наших соседях по планете, о взаимозависимости человека и природы. Чтобы сыграть на сцене экологический спектакль (а еще лучше самим его придумать), требуются и экологические знания, и умение вжиться в роль, и умение сформулировать идею, желание донести ее до других.

Занятия экологическим театром предоставляют возможность не только изучать и познавать окружающий мир, но и жить в гармонии с ним.

Список использованных источников

1. Послание Президента Республики Казахстан - Лидера нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Казахстанский путь 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее». - Астана, Акорда, 2014 г.
2. Абдрашитова, И.В. Нравственное и эстетическое воспитание в процессе становления экологической культуры студентов: автореф. дис. д-ра-пед. наук / И.В.Абдрашитова. Казань, 2001. - 42 с.

ОӘЖ 159.9

ПСИХОЛОГИЯДАҒЫ МОТИВ МӘСЕЛЕСІ

Қашхынбай Б.Б.

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Казакстан

Мотив мәселесі, шетелдік және отандық психологиядағы ең бір өзекті және негізгі мәселе болып табылады. Қазіргі заман психологиясындағы оның маңыздылығы адамның белсенділік көзі қайдан шығатының сараптау арқылы, оның жүріс-тұрысы мен іс-әрекетін туындатушы қандай күш екендігін анықтау. Сонымен, Х.Хекхаузен пікірі: «Психологиялық зерттеуде, мотив психологиясы секілді қайталанбас, жан-жақты қарастыруға болатын бөлім табу қиын»[4]. Мотив мәселесі адамды белсендендіретін, іс-әрекетке итермелеуші қандай күш екендігін анықтаумен байланысты. Яғни: «адамдар бір бірімен қарым-қатынас жасаған кезде, бірінші кезекте мотивтер жөнінде сұрақтар туындайды. Басқа адамдармен қарым-қатынасқа тусуге не себеп болды? Не түрткі болды? Қандай мақсаттар? және т.б». Жалпы түрде қарастырғанда мотив – бұл адамды қандайда бір іс-әрекетке итермелеуші, ұмтылдырушы күш.

Мотив мәселесінің жан-жақтылығын және күрделілігін, табиғатын, құрамын, жүйесін түсінуде және зерттеуде бағыттар мен әдістердің көптігін білдіреді.(Б.Г.Ананьев,

С.Л.Рубинштейн, М.Аргайл, В.Г.Асеев, Л.И.Божович, К.Левин, А.Н.Леонтьев, З.Фрейд және т.б).

Мотив түсінігін қарастыруда ең бір талас туғызатын мәселе мотив пен қажеттіліктің ұқсастығы. Яғни: «қажеттіліктің өзі мотив болып табылады», бұл түсінікті мәселен С.П.Манукян ұстанады. Оның ойынша, қажеттіліктің туындауы мен белсенділігі сыртқы әсерлерге байланысты, сондықтан да, адам жүріс-тұрысының оятушы күшін заттар мен объективті шынайы құбылыстардан іздеу керек.

Қарама-қарсы көзқарасты Ю.В.Шаров ұсынады. Ол өз ұстанымын «Егер де, адамның қарыны аш болса, онда ол үшін қажеттілігін қандай тамақпен қанағаттандыру маңызды емес». Бұл расында талас туғызатын мәселе, себебі адам қарыны аш болса өзіне не қажет екендігін нақты біледі.

Қазіргі заманда мотивті біршама объективті бағалайтын түсінік А.Н.Леонтьевтің психологиядағы іс-әрекет теориясы. А.Н.Леонтьев пен С.Л.Рубинштейннің ойынша, мотив бұл адамның санасында көрініс беретін құбылыс, ол белгілі бір қажеттілікті қанағаттандыруда іс-әрекет тудырушы және бағыттаушы күш т.б.. Сонымен, А.Н.Леонтьевтің ойынша мотив ретінде қажеттіліктің өзін емес, қажеттіліктің заты алынады. Ол былай деген: «бағытталған іс-әрекетті жалғыз ынталандырушы тек қана қажеттіліктің өзі емес, қажеттілікті анықтайтын заттың өзі. Материялдық немесе ойымызда пайда болатын идеалды қажеттілік затың іс-әрекет мотиві дейміз» [1].

Мотив пен қажеттіліктен басқа адам жүріс-тұрысын туындатушы қасиет ретінде: мақсат, эмоция, қызығушылық, қалау да қарастырылады. Мысалы: В.Г.Асеевтің нұсқауы бойынша, мотив эмоциямен аса бір жақын байланыста, эмоцияның аса бір қызметінің бірі адамды бағыттаушы, ол айналадағы болып жатқан құбылыстардың маңыздылығын қаншалықты екенін анықтауға көмектеседі. Эмоцияның екінші бір қызметі белгілі бір мөлшердегі тұрақтылығы, сонымен қатар, С.Л.Рубинштейн : адамның іс-әрекет мотиві мақсатпен де байланысты, себебі мотив тудырушы немесе ұмтылдырушы болып табылады. Бұл екі құбылысты зерттей келе, ол екеуі арасында күрделі ұқсастық пен айырмашылық бар екендігін аңғарамыз. Мақсат – бұл қоғамдық маңызды іс-әрекетті орындау болса, мотив–тұлғалық қажеттіліктерді қанағаттандыру екенін атап өтуіміз керек.

Мотив мәселесіндегі ең бір ауқымды құбылыс «мотивациялық сфера», ол адамның аффективті және еріктік сферасына әсер етеді. Мотивациялық сфера М.И.Божович пікірі бойынша, тұлғаның: бағыттылығы, құндылық бағдары, ұстанымы, әлеуметтік түсінігі, тартымдылығы және әлеуметтік-психологиялық мінездемесі. Құндылық бағдары, тұлғалық құндылықтардың негізі болып табылады, ол адамның әлеуметтік шындыққа деген саналы қатынасын білдіреді және оның осы сапасы адамның жүріс-тұрысының мотивін кең ауқымды ашады және оның іс-әрекетіне жан-жақты әсер етеді. (Б.Г.Ананьев, В.А.Ядов, М.Рокич). Сонымен, құндылық бағдардың дамуы тұлғаның бағыттылығының дамуымен тығыз байланысты.

Тұлғаның құндылық бағдарының күрделі иерархиялық құрлымы бар. Әлеуметтік жүріс-тұрысты реттеудегі диспозиция концепциясының авторлары В.А.Ядов, Д.Н.Узнадзе диспозицияның келесі деңгейлерін бөледі:

1. Ұстанымдардың қарапайым фиксациясы (витальді қажеттілік нәтижесінде туындайды;
2. Аттitudотты (кіші топта болатын адамның қарым-қатынасқа деген қажеттіліктің негізінде қалыптасады.);
3. Тұлғаның әлеуметтік-бағыттылыққа деген қызығушылығы (нақты бір сферадағы белсенділікке қатысты);
4. Тұлғаның құндылықтық бағдары, олар тұлғаның жүріс-тұрысын басқарады.

Құндылықтар адам қажеттілігінің ең бір жоғарғысы сатысы ол тұлғалық-индивидуалды қажеттіліктерді әлеуметтік ортамен сәйкестендіріп, адамның жүріс-тұрысын реттейді.

Бағыттылық теориясының авторы Д.Н.Узнадзе мотивті адам мінез-құлқын ынталандырушы күш ретінде қарастыра отырып, қажеттіліктер мен белгілі жағдайлардың өзара байланысынан пайда болатынын бағыттылық мазмұнмен толтырады. Тұлға бағыттылық түсінігі – адамның негізгі жүріс-тұрыс жолы мен іс-әрекетін және адамдармен қарым-қатынасын анықтайтын доминантты мотивтер мен қажеттіліктердің жиыны. Осыған байланысты мотивтің екі типін бөлуге болады – жетістікке жету мотиві және сәтсіздіктен қашу мотиві. Жетістікке жету мотиві – позитивті. Мұндай жағдайында адам әрекеті жетістікке жетуге бағытталған, жағымды нәтиже көрсетеді. Белсенді жетістікке жетуге деген қажеттілік анықтайды. Сәтсіздіктен қашу мотиві – негативті сфераға жатады. Мұндай мотив түрінде адам ең бірінші сәтсіздіктен, сөгіс естуден қашуға ұмытылады. Жағымсыз жағдайды күту болып табылады.

Ең басты мәселелердің бірі оқу іс-әрекет мотивін қарастырған кезде, мотив түсінігінің мақсат және қажеттілік түсініктерімен байланысты екенін міндетті түрде ескереген жөн. Адам тұлғасында олар бір бірімен әсерлеседі және ол «мотивациялық сферасы» ауысып отырады. Психологиялық әдебиеттерде бұл термин оятушы күштің барлығын өзіне қосады: қажеттілік, мақсат, стимул, мотив, икемділік, ұстаным. Оқу мотивациясы нақты бір іс-әрекетке қосылған жеке мотивация түрі ретінде анықталады, бұл жағдайдағы іс-әрекет – оқу іс-әрекеті болып табылады. Басқа іс-әрекет түрлері секілді оқу мотивациясы, іс-әрекет сферасына байланысты анықталады. Олар негізінен келесі бағыттардан көрінеді:

- біріншіден: оқу жүйесінің өзімен, оқу орынымен анықталады;
- екіншіден: оқу процесін ұйымдастырумен;
- үшіншіден: білім алушының субъектілік ерекшелігімен;
- төртіншіден: ұстаздың субъектілік ерекшелігі және де ең бірінші оның білім алушыға және өз жұмысына деген қатынастар жүйесі;
- бесіншіден: оқу пәндерінің спецификасы.

Оқу мотивациясы, басқа мотив түрлері секілді жүйелі түрде: бағыттылығымен, беріктігімен, динамикалылығымен ерекшеленеді, сонымен, білім алушылардың оқуға деген ынта мотив иерархиясы арқылы оянады, яғни онда доминантты ішкі мотив (білім алуға, танымдық сферасын дамытуға деген қажеттілік) немесе кең ауқымды әлеуметтік мотив болуы мүмкін. Бірақ, адам өскен сайын доминантты мотив өзгеріске ұшырауы әбден мүмкін. ЖОО-ға түсудегі негізгі мотивтер мыналар: студенттердің ортасында болуға деген құштарлық, мамандықтың қоғамдық маңыздылығының жоғары болуы мен оны қолдану сферасының кең ауқымдылығы, мамандықтың қызығушылықтар мен бейімділігіне және шығармашылық мүмкіндігіне сәйкес келуі. Студенттердің басты оқу мотивациялары мыналар: «кәсіби» және «тұлғалық престиж», онша мәнді емес «прагматикалық» (диплом алу) және «танымдық» (А.Н.Печинков, Г.А.Мухина 1996). Шынында әр курста доминантты мотивтер өзгеріп отырады. Бірінші курста басты мотив – «кәсіби» (профессиональді), екінші курста – «тұлғалық престиж», үшінші және төртінші курста – осы екі мотивте кездеседі, төртінші курста және де «прагматикалық» мотив түрлері бар. Оқудың нәтижелі болуына «кәсіби» мотив пен «танымдық» мотив оң әсерін тигізеді. «Прагматикалық» мотив көбіне үлгерімі төмен студенттерде жиі кездеседі.

Үлгерім деңгейі жоғары студенттерде «кәсіби», «танымдық» және «жалпы әлеуметтік» мотивтер жоғары болады, ал үлгерім деңгейі орташа студенттерде біршама төмен болып келеді. Сонымен, үлгерім деңгейі жақсы студенттерде «танымдық» мотив екінші орында, үлгерімі орташа студенттерде ол үшінші орында.

Сонымен, мотив мәселесі психологиядағы ең бір өзекті және негізгі мәселе болып табылатындығында, төмендегідей қорытынды жасауға болады:

- біріншіден, мотив іс-әрекетті тудырушы ретінде жеке жүрмейді, ол міндетті түрде адамның сезімдерімен, эмоциясымен бірге жүреді;
- екіншіден, мотив іс-әрекеттің ынталандырушы күші ретінде, ал бағыттылық – оны ынталандырушы және жалпы бағыт беруші болып табылады;

- үшіншіден, мотив-іс-әрекетті құрушы фактор болуына байланысты, сол немесе басқа мотивтердің қандай қызмет атқаратынын анықтауы маңызды;
- төртіншіден, оқу мотиві басқа мотив түрлері сияқты жүйелі түрде бағыттылығымен, беріктігімен, динамикасымен ерекшеленеді,

Қолданылған әдебиет

1. Бодалев А.А. Специфика социального подхода психологического к пониманию личности. // Психология личности в трудах отечественных психологов. – СПб.: Питер, 2000.- С.336-344.
2. Божович Л.И. Психологический анализ условий формирования и строения гармонической личности. М., 1981
3. Ковалев А.Г. Мотивы поведения и деятельность. М., 1988
4. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность /Х.Хекхаузен.-Т.1. –М.,1985

ОӘЖ 372.8:811.161.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ ЖОЛДАРЫ

Қожалепесова Айдана Мұратбекқызы

Kozhalepesova.95@inbox.ru

С. Бәйішев атындағы Ақтөбе университетінің 2 курс студенті, Ақтөбе, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі - С.Ш.Изтлеуова

Бүгінгі таңда болып жатқан ғылыми - техникалық және әлеуметтік - саяси өзгерістер барысында экологиялық тәрбие негізгі көкейкесті мәселеге айналып отыр. Оның айғағы қазіргі кездегі табиғат құбылыстарының бұзылуы, табиғат апаттарының көбеюі, климаттың өзгеруі. Оған себеп - табиғаттың, қоршаған ортаның заңдылықтарымен адамзаттың санаспау салдарынан туған қарама-қайшылықтарға байланысты болып отыр.

Президентіміз Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан - 2030» атты өз халқына Жолдауында адамдардың денсаулығын жақсарту, ауруларды болдырмау және салауатты өмір салтын қалыптастыру үшін экологиялық мәселелерді шешу қажеттігі жайында айтылған. Сонымен қатар «Экологиялық нашар ахуал бүгінде адам өлімінің 28%-на себеп болып отырғанын, ал кейбір аймақтарда жағдай мұнан да қиын, отандастарымыздың үштен бірі сапасыз ауыз суды пайдаланады. Жеткілікті және дұрыс тамақтанбау да теріс демографиялық ахуалға әкеліп соқтырады» - деп, экология мәселесіне назар аударған. Ал, 1991 жылғы «ҚР жалпы білім беретін мектептері тұжырымдамасында» , 1996 жылғы «ҚР экологиялық қауіпсіздігінің тұжырымдамасында» және 2007 жылғы «ҚР білім беру туралы» Заңында бүгінгі күні жас ұрпаққа экологиялық тәрбие беру бірден-бір кезек күттірмес мәселе екендігі атап көрсетілген [1,1].

Егеменді Республикамыздың 1991 жылы қабылданған «Қазақстанның табиғатын қорғау туралы» заңында халыққа білім беру жүйесінде экологиялық білім мен тәрбиені қалыптастыруға баса көңіл аударылды. Осыған орай 63-бапта: Республиканың халыққа білім беру органдары мен табиғат қорғау жөнінен халықтың барлық топтарын қамтитын білім мен тәрбие беру жүйесін жүзеге асыратындығы, жалпыға бірдей, кешенді түрде және үздіксіз экологиялық білім мен тәрбие берудің, мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында балалардың білімін арттырудың бүкіл үрдісін қамтитындығы көрсетілген [2].

Экологиялық тәрбие - бұл адамдардың сезіміне, санасына, көзқарастарына әсер ету әдістері. Ол азаматтардың саналық деңгейінің артуына, табиғатқа қарым-қатынасының өзгеруіне, табиғат ресурстарына ұқыптылықпен, үнемшілікпен қарауға, оның жай-күйіне жаны ашып қарауға, табиғи ортада өзін өнегелі ұстауға әсер етеді.

Әрбір қоғамның даму сатысында өзі мекендеген ортасын аялау, қорғау мақсатында жас ұрпақты тәрбиелеу мәселесін көтеру өз жалғасын тауып келеді. Ұлы ойшыл, ғұлама,